

Razvoj
modElov svetovanja
za ranljive skupine

Projekt: Razvoj modelov svetovanja za ranljive skupine

Številka operacije: OP13.2.3.1.10.0022

MODEL SVETOVANJA ZA ROME

KAZALO

<i>Uvod</i>	3
1. <i>Zakaj so modeli svetovanja potrebni?</i>	3
2. <i>Kaj je vsebina modela?</i>	4
3. <i>Kdo bo izvajal svetovanje?</i>	5
4. <i>Komu bomo nudili svetovanje?</i>	6
5. <i>Kako bomo izvajali svetovanje?</i>	7
6. <i>Kje bomo svetovanje izvajali?</i>	8
7. <i>Kdaj bo svetovanje potekalo?</i>	8
8. <i>Koliko svetovanja bomo izvedli?</i>	9
<i>Poslovodeči konzorcija</i>	10
<i>Partnerske organizacije v projektu</i>	10
<i>Sodelovali pri izdelavi modela</i>	10

Uvod

Model svetovanja za Rome je nastal kot eden od treh modelov v okviru projekta Razvoj modelov svetovanja za ranljive skupine. Splošni cilj modela svetovanja je zmanjšanje socialne izključenosti pripadnikov romske etnične skupnosti in izboljšanje kakovosti njihovega življenja.

Struktura modela svetovanja za Rome je nastala kot odgovor na naslednja vprašanja: zakaj je model svetovanja potreben, kaj je vsebina modela, kdo bo izvajal svetovanje, komu bo svetovanje namenjeno, kako in kje se bo svetovanje izvajalo, kdaj bo potekalo, v kolikšnem obsegu bo potekalo in kako se bodo zagotavljala sredstva za njegovo izvedbo.

Model svetovanja za Rome je namenjen ciljni skupini pripadnikov romske etnične skupnosti na več ravneh. Prednostno se nanaša na romske družine in posameznike, ki so socialno izključeni, nato na romska društva, ki jim bomo svetovali glede prijav na javne razpise, nadalje na romske aktiviste oziroma mnenjske voditelje, ki jih bomo spodbujali za večje vključevanje v javno in politično življenje ter na Rome, ki se bodo usposobili za pomoč pri svetovanju kot prostovoljci svetovalci.

1. Zakaj so modeli svetovanja potrebni?

V Sloveniji imamo na podlagi popisa prebivalstva iz leta 2002 3.246 Romov, po podatkih centrov za socialno delo pa okrog 10.000 Romov. Največje število t. i. avtohtonih Romov živi na področju jugovzhodne Slovenije (Posavje, Dolenjska in Bela krajina, Kočevsko) in Prekmurja, v Mariboru in okolici pa živi največje število priseljenih Romov, predvsem iz južnih držav bivše Jugoslavije.

Romi imajo svojo kulturo (jezik, norme, vrednote, vzorce obnašanja, materialno kulturo), ki se bistveno razlikuje od kulture večinskega naroda. T. i. avtohtoni Romi imajo praviloma isto vero kot večinsko prebivalstvo, torej katoliško, medtem ko so priseljeni Romi praviloma muslimanske veroizpovedi. Vera je zanje zelo pomemben dejavnik, a so jo prilagodili svojemu načinu življenja in si jo razlagajo po svoje. Sposobnost dojemanja verskih vrednot in verskih običajev pri Romih je zelo odvisna od vključevanja v širši družbeni prostor. Ker so v večini neintegrirani, je njihovo verovanje preprosto in naravno. Ker spoštujejo duhovnike in jim zaupajo, jih bodo prav duhovniki s svojim pastoralnim delom spodbujali za vseživljenjsko učenje. Romi potrebujejo predvsem tiste duhovne oblike pomoči, ki bodo poudarjale pomen nematerialnih vrednot ter skrb za kakovostno in človeka dostojno življenje.

Na podlagi raziskav¹ so Romi večinoma neizobraženi, brezposelni ter nemotivirani za učenje in aktivno reševanje svojega slabega socialnega statusa. Le izjemoma se vključujejo v družbeno

¹ Raziskava izobraževalnih in poklicnih interesov Romov, Zbornik Poklicno informiranje in svetovanje za Rome – PISR. Črnomelj: Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj, 2006, str.197-242.

življenje, ne zaupajo institucijam, želijo si le materialno pomoč v obliki denarnega nadomestila oziroma otroških dodatkov.

Na podlagi strokovnih izkušenj pri delu z Romi ugotavljamo, da dosednji pristopi k reševanju romske problematike v Sloveniji niso bili najbolj uspešni. Kljub prizadevanjem, da bi otroci redno obiskovali osnovno šolo, da bi se odprle nove zaposlitvene možnosti in uredile bivanjske

razmere, ugotavljamo, da se položaj pripadnikov romske skupnosti v Sloveniji slabša. Raziskava PISR² je pokazala, da je v zadnjih 15 letih kar 30 % intervjuvancev prenehalo delati, ker se jim ekonomsko gledano bolj izplača dobivati socialno pomoč in otroške dodatke kot pa delati. Zdravstveni delavci v populaciji Romov ugotavljajo čedalje več boleznih odvisnosti od alkohola, drog in tablet ter psihičnih težav, kot sta nervoza in depresija. Omenjeno ne velja za mariborsko populacijo Romov, kjer je prežetost z muslimansko vero in njenimi zapovedmi v patriarhalnem življenju ob skrbi za družino še vedno največja vrednota.

Zgodovina Romov je pokazala, da se zelo težko prilagodijo okolju, v katerem živijo. Ne kažejo interesa po sobivanju z večinskim prebivalstvom, po drugi strani pa tudi večinsko prebivalstvo praviloma ne kaže podpore ter razumevanja za romsko kulturo in njene značilnosti.

Ponovno poudarjamo, da – kljub prizadevanjem državnih in verskih institucij - dosednji pristopi k reševanju romske problematike niso bili dovolj uspešni. Smisel modela je, da se vse institucije in ostali subjekti v okolju partnersko povezujejo oziroma mrežijo z namenom spodbujanja Romov k lastni samoiniciativnosti pri reševanju svojega položaja.

2. Kaj je vsebina modela?

Vsebina modela temelji na naslednjih pomembnih sklopih:

- dostopnost učenja in izobraževanja,
- pomen dela in zaposlovanja,
- urejenost doma in primerne bivanjske razmere,
- medkulturni dialog med pripadniki Romov in pripadniki večinskega prebivalstva,
- pastoralno delo.

Med najpomembnejšimi vsebinami modela svetovanja sta vseživljenjsko učenje in izobraževanje, še zlasti zato, ker je izobraževanje na vrednostni lestvici romskih vrednot zelo nizko in ga velika večina Romov ne vidi in ne razume kot dejavnika, ki jih lahko pripelje do izboljšanja lastnega družbenega in socialnega položaja. Zato so tudi nemotivirani za učenje.

² Raziskava izobraževalnih in poklicnih interesov Romov, Zbornik Poklicno informiranje in svetovanje za Rome – PISR. Črnomelj: Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj, 2006, str. 197-242.

Splošna neizobraženost je glavni vzrok za večinsko brezposelnost Romov. Kot vrednoti jim prav tako nista pomembni delo in zaposlovanje; po lastnih izkušnjah namreč bolje živijo od socialne pomoči in otroških dodatkov, ki jim pripadajo na podlagi slovenske zakonodaje. Ozaveščanje o pomenu dela in ekonomske neodvisnosti je pomembna prvina modela svetovanja, ker sta prav zaposlitev in ekonomska neodvisnost nujen predpogoj za človekovo dostojanstvo.

Slab socialno-ekonomski položaj je glavni razlog za slabe bivanjske pogoje, neustrezno higieno in prehranjevalne navade ter posledično slabše zdravstveno stanje celotne romske populacije. Večina Romov živi v neurejenih bivališčih in naseljih. Kultura bivanja jim ne pomeni vrednote, pričakujejo, da jim bo za urejenost doma in naselja poskrbel nekdo drug.

Razlika v vrednotah, ki so eden od najbolj pomembnih elementov kulture slehernega naroda, je poglobitni razlog za nerazumevanje med kulturo Romov in kulturo večinskega prebivalstva. Pomembna prvina modela svetovanja za Rome bo zato prav medkulturni dialog, saj bo prispeval k pojasnjevanju in razumevanju različnih vrednostnih sistemov. Sprejemanje drugačnosti je predpogoj za premagovanje socialne izključenosti.

Vsebinsko inovativnost modela predstavlja uvajanje pastoralnega dela kot oblike svetovanja, informiranja in izobraževanja pripadnikov romske etnične skupnosti. Poudarek v pastoralnih vsebinah bo na verskem vrednostnem sistemu, ki poudarja osnovne osebne in družbene vrednote.

3. Kdo bo izvajal svetovanje?

Model svetovanja za Rome temelji na povezovanju oziroma mreženju vseh organizacij v okolju, ki se ukvarjajo z romsko tematiko. Med nosilci izvajanja modela svetovanja za Rome prevladujejo izobraževalne in verske ustanove, ki se povezujejo s socialnimi, zaposlitvenimi, zdravstvenimi ustanovami, lokalnimi skupnostmi, upravnimi enotami, policijo ter nevladnimi organizacijami.

Izvajalci svetovanja bodo tako različni strokovnjaki kot predstavniki ranljivih ciljnih skupin. Kot strokovnjaki bodo vključeni predvsem izobraževalci in duhovniki, kot predstavniki ranljivih ciljnih skupin pa prostovoljci - starejši odrasli in prostovoljci - Romi. Posebno poudarjeni bodo naslednji svetovalni segmenti: sodelovanje, izmenjava informacij in izkušenj ter timsko delo med svetovalci.

Svetovanje morajo vedno izvajati usposobljeni ljudje, ne glede na to, ali so strokovnjaki ali prostovoljci iz vrst ranljivih skupin.

Vsak izvajalec mora imeti primerne osebne lastnosti za delo z ljudmi ter biti seznanjen z osnovami romske kulture in njihovega vrednostnega sistema. S pozitivnim pristopom in izpostavljanjem pozitivnih vrednot obeh kultur lahko ustvarimo klimo za dialog in medsebojno

sodelovanje. Koristno in priporočljivo je, če svetovanje izvaja oseba, ki ima poprejšnje dobre stike s pripadniki Romov in je med njimi dobro sprejeta.

V svetovanje se kot prostovoljci lahko vključijo tudi starejši odrasli. To bodo predvidoma posamezniki z višjo stopnjo izobrazbe, bogatimi življenjskimi izkušnjami, brez eksistencialnih težav, predvsem tisti starejši, ki bodo izrazili željo po prostovoljnem delu. Predhodno jih bo seveda potrebno usposobiti in opremiti z veščinami dela z ljudmi iz ranljivih skupin. Duhovnik, ki Romom predstavlja veliko avtoriteto in vzor, jim bo nudil duhovno oskrbo in vodstvo ter jim pomagal graditi lastno identiteto.

Nabor potencialnih izvajalcev opravijo nosilci modela svetovanja, torej poslovodeča organizacija in partnerske organizacije. Vsi izvajalci se udeležijo organiziranega usposabljanja za svetovalce ranljivi skupini Romov. Vsebino in obseg usposabljanja v skladu z modelom svetovanja za Rome določi organizacija, ki je nosilec modela.

4. Komu bomo nudili svetovanje?

Model svetovanja za Rome je namenjen vsem Romom, še posebej romskim družinam, ki so v primerjavi z ostalo romsko populacijo še izraziteje socialno izključene in živijo v slabših bivanjskih pogojih (med okoliščinama gre praviloma za korelacijo).

Svetovanje bomo nudili družinam z otroki, kjer imajo slednji ugotovljene učne težave in pomanjkanje delovnih navad. Pri teh družinah so praviloma slabo izobraženi ali nepismeni tudi odrasli člani, zaradi nepismenosti so ti ljudje še slabše integrirani v slovensko okolje.

Svetovanje bo namenjeno tudi predstavnikom romskih društev, mnenjskim voditeljem in romskim aktivistom. Naloga slednjih naj bi bila predvsem motivacija svojih rojakov za večje vključevanje v družbeno življenje. Svetovanje za predstavnike romskih društev bo potekalo v smeri usposabljanja aktivistov za prijavljanje na javne razpise. Romske mnenjske voditelje bomo spodbujali k aktivnejšemu vključevanju v javno in politično življenje.

Ozaveščanje celotne družine bo prispevalo k zmanjšanju prezgodnje prekinitve izobraževanja romskih otrok, prezgodnjih porok romskih otrok in mladostnikov ter posledično še najstniškega rojevanja. Poudarek bo na svetovanju ženskam, ki tradicionalno prevzamejo skrb za vzgojo otrok. Svetovali bomo tudi odraslim moškim, glavam družin v romski kulturi, čeprav obstaja možnost, da ne bodo dovzetni za svetovanje.

5. Kako bomo izvajali svetovanje?

Podatke o družinah, ki so najbolj socialno izključene in potrebne svetovanja, bomo pridobili v centrih za socialno delo, zdravstvenih službah, šolah, organizacijah rdečega križa in karitasa, pri duhovnikih, predsednikih romskih društev, pri romskih mnenjskih voditeljih in s pomočjo ostalih relevantnih virov informacij.

Na začetku izvajanja svetovanja si je potrebno pridobiti zaupanje družinskih članov. Smiselno je, da prvi stik z družino naveže oseba, ki jo romska družina že pozna in ji zaupa (romski mnenjski voditelj, socialni delavec, duhovnik, izobraževalec). Najboljši način je obisk družine na domu ali srečanje na organiziranem družabnem dogodku. Ob tej priložnosti se oceni in ugotovi, kdo je najbolj primerna oseba za svetovalca za določeno družino. Zaradi neposrednega stika je najbolj primerna oblika svetovanja obisk na domu, možno je tudi svetovanje po telefonu. Svetovanje v pisni obliki (elektronska pošta, pisma) zaradi nizke funkcionalne pismenosti Romov najverjetneje ne bo prišlo v poštev.

Primeren način vključevanja vseh družinskih članov je prek različnih oblik dela z otroki, nadalje dela z ženskami, ki skrbijo za otroke in družino, in nenazadnje z moškimi, ki odločajo o tem, ali bo družina sprejela svetovanje ali ne.

Duhovniki svetovalci bodo imeli pri svetovanju romskim družinam svojstven pristop. Temeljit bo na posebnosti veroizpovedi, za katero se je romska družina opredelila. Pravilno podajanje verskih nauk bo pripomoglo k zmanjšanju slabih navad. Verske skupnosti imajo posebne prireditve in bogoslužja, kjer se srečujejo pripadniki večinskega prebivalstva in Romi. Skupno obhajanje bogoslužja zmanjšuje medsebojni strah in krepi medsebojno zaupanje. Petje v cerkvenih zborih, sodelovanje v cerkvenih svetih, skupno zbiranje dobrin in pomoč drug drugemu imajo pozitivne učinke na obe skupnosti.

Svetovanje bo potrebno prilagoditi ugotovljenim potrebam v družini. Naloga svetovalca bo, da usmeri družino oziroma njene družinske člane v pristojno institucijo v okolju, kjer bodo deležni strokovne pomoči in obravnave.

V romski kulturi je potrebno poiskati vrednote, ki kot posledica interkulturalizma tudi pri Romih izginjajo, bi pa bile koristne za pripadnike večinskega prebivalstva (npr. stik z naravo, dožemanje časa). Svetovalec bo uporabljal vrednote Romov kot povezovalni element s kulturo večinskega prebivalstva.

6. Kje bomo svetovanje izvajali?

Svetovanje romskim družinam se bo izvajalo predvsem na njihovih domovih, lahko tudi v romskem naselju, ki ima primeren društveni prostor, svetovanje lahko poteka tudi na sedežih ustreznih organizacij.

Najbolj primerna izbira kraja svetovanja je dom romske družine, kjer imajo vsi družinski člani največji občutek varnosti in sprejetosti.

V primeru, da ni možno izvajati svetovanja neposredno na domu družine, bi ga bilo najboljšo izvajati na »nevtralnem« področju, kar pomeni v tistem delu romskega naselja, ki ne bo favoriziral nobene skupine ali posamezne romske družine. Gotovo bi bilo najprimernejše zgraditi pastoralni center v romskem naselju. Tak pastoralni center bi postal središče kulturnega in društvenega življenja romske skupnosti.

Svetovanje bo potekalo tudi na tistih lokacijah, kjer se Romi sicer pogosto zadržujejo. To so predvsem prostori izobraževalnih organizacij, verskih institucij, cerkve in centri za socialno delo.

7. Kdaj bo svetovanje potekalo?

Časa svetovanja ne gre določati vnaprej, ker se je smiselno prilagoditi ritmu in načinu življenja romske družine.

Svetovanje bo imelo najboljše rezultate takrat, ko se bo svetovalec sproti prilagajal potrebam, navadam, odnosom in fizični prisotnosti vseh družinskih članov.

Časa svetovanja tudi ni smiselno omejevati le na določen letni čas ali del dneva, pač zaradi različnosti življenjskih navad Romov. Pozimi sicer imajo več časa, ampak so večinoma utesnjeni v malih prostorih, kamor velikokrat neradi povabijo in sprejmejo tujce. Poleti so na prostem in imajo možnost sprejeti obiskovalce, vendar odprti prostor omejuje zasebnost družinskih članov pri svetovanju. Tradicionalna jesenska in pomladanska opravila, kot so nabiranje zelišč, gozdnih sadežev in opravljanje sezonskih del, so v zadnjih letih pri Romih manj prisotna, zato tudi ta čas ni posebna ovira za izvajanje svetovanja.

Kar zadeva del dneva, je verjetneje pričakovati, da se bo vsa družina zbrala v popoldanskem času, ko pridejo otroci iz šole. Sicer so razen otrok vsi družinski člani načeloma doma tudi v dopoldanskem času, ker so Romi praviloma brezposelni.

Poleg ustaljenih srečanj bi bilo treba v času počitnic več pozornosti posvetiti otrokom, ki so največkrat prepuščeni sami sebi. Zato je priporočljivo, da se v času, ko otroci niso v šoli, zanje pripravi celodnevne aktivnosti, ki bi jih zabavale, kaj naučile in tudi utrudile. Tu bi lahko sodelovali tako izobraževalci kot duhovniki, saj imajo bogate izkušnje z organizacijo poletnih taborov, kamor vključujejo tudi prostovoljce.

8. Koliko svetovanja bomo izvedli?

Obseg svetovanja je odvisen od ugotovljenih potreb romskih družin in posameznikov ter od razpoložljivih sredstev.

Sredstva za izvajanje svetovanja je možno zagotoviti na različne načine: v okviru redne dejavnosti institucij in ustanov, prek projektov in javnih razpisov, z razvijanjem prostovoljstva, z donacijami in prostovoljnimi prispevki. Najbolj učinkovita bi bila oblika stalnega financiranja institucij, ker bi zagotavljala trajnost in kontinuiteto. Prostovoljno delo svetovalcev bi bilo potrebno razvijati še v večjem obsegu, tako da bi lahko zadostilo potrebam pripadnikov romske skupnosti.

Vsekakor je priporočljivo, da se svetovanje Romom izvaja neprekinjeno. Stalna prisotnost svetovalca prispeva k ustvarjanju medsebojnega zaupanja, spoštovanja, upoštevanja in pozitivnih sprememb. Ne gre pričakovati hitrih rezultatov, ki bi bili vidni v obdobju ene generacije.

Pomemben poudarek bo na delu z odraslimi, ki morajo dajati pozitiven zgled svojim otrokom. Pri tem je treba paziti, da se spodbuja medgeneracijski dialog.

Poslovodeči konzorcija:

Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj

Partnerske organizacije v projektu:

Andragoški zavod Maribor-Ljudska univerza
Ljudska univerza Murska Sobota
Razvojno izobraževalni center Novo mesto
Ljudska univerza Kočevje

Sodelovali pri izdelavi modela:

1. Članice projektne skupine

Nada Žagar (vodja projekta, ZIK Črnomelj)
Nada Babič Ivaniš (koordinatorka projekta, ZIK Črnomelj)
Tatjana Njivar (članica projektne skupine, AZ Maribor)
Vesna Laissani (članica projektne skupine, LU Murska Sobota)
Brigita Herženjak (članica projektne skupine, RIC Novo mesto)
Lilijana Štefanič (članica projektne skupine, LU Kočevje)

2. Duhovniki

Peter Kokotec (sodelavec ZIK Črnomelj)
Ibrahim Malanović (sodelavec AZ Maribor)
Leon Novak (sodelavec LU Murska Sobota)
Sašo Kovač (sodelavec RIC Novo mesto)
Toni Mrvič (sodelavec LU Kočevje)